

1942- 1950 Arası Anadolu'da Bir Dokumacılık Kurumu: Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi

A Weaving Foundation in Anatolia Between

1942-1950: Muğla Güzelyayla Cooperative of Weavers

Bayram AKÇA*
Mehmet AVCI**

ÖZET

Bu çalışmada 1942 yılında Muğla'da 40 müteşebbisin bir araya gelerek "Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi" adında bir işletme kurduğu, bu müteşebbislerin 2/3'nün kadınlardan meydana geldiği ve kooperatifin kuruluş amacının; II. Dünya Savaşı döneminde sıkıntıya düşen Muğlalı dokumacılar için ucuz iplik temin etmek ve mamullerini de uygun fiyata satmak olduğu belirtildi. Sonuç olarak da savaş döneminde Muğla ekonomisine oldukça katkısı olan bu kooperatifin savaş sonrası ithalat ve ihracat kalemlerinin açılarak Muğla'ya ucuz hammadde ve mamullerin gelmesiyle kapanmak zorunda kaldığı ele alındı.

Anahtar Kelimeler: Muğla, Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi, Kadın, ithalat-ihracat

ABSTRACT

In this study, we examine "Güzelyayla Cooperative of Weavers" which was established by 40 Entrepreneurs, two-third of whom were women in 1942: This cooperative was founded for providing cheap rope for the weavers of Muğla, who had economical problems during the Second World War, The aim of the institution was selling the products with suitable price. It was on service in the economy of Muğla during the war. After the war, the import and export components were authorized, therefore, cheaper raw materials and products were imported to Muğla and this cooperative had to be closed.

Keywords: Muğla, Güzelyayla Cooperative of Weavers, woman, import-export

1. Giriş

Osmanlı Devleti'nin son dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Muğla'da yaygın bir dokumacılık geleneği vardı.

19.yy da Muğla'da dokumacılıkla yani çulhacılık ile uğraşan 32 kişi, ipek işleyicisi ve dokuyucusu yani gazzaz ile uğraşan 5 kişi ve keçi kılından hayvan çulu, yem torbası gibi şeyler dokuyan yani mutaf ile uğraşan 3 kişi vardı. Bunlar şehrin Cami-i Kebir, Hacı Rüstem, Muslihittin, Yaka, Orta, Kiramet-tin, Emir Küçük ve Kara Memi Mahallelerinde bu işle

meşgul oluyorlardı. Ayrıca şehirde 25 adet terzi vardı (Akgünlü 2008:34-35).

Cumhuriyetin ilk yıllarında da Muğla'da dokumacılık geleneği devam etti. Cumhuriyetin ilk yıllarında el tezgâhlarında icra edilen bu dokumacılık zanaatı devlet tarafından da desteklendi. Bu yıllarda Muğla'nın pamuklu ve ipekli dokuma ihtiyacı el tezgâhlardan temin edildiği için dokumacılık Muğla'da hem yaygın hem de kazançlı meslek kolları arasında yer alıyordu. Bu dönemde Muğla'da iki tür dokumacılık yapılmaktaydı. Bunlardan birincisi; Muğla'da devlet destekli yaygın olarak ipekçilik yapıldığı için ipekli dokumalardı. İkincisi ise; pamuklu dokumalardı. İpekli dokumalar arasında Bürümcek, Sadakor ve Yüzünakma en yaygınlarıydı. Pamuklu dokumaların en bilineni ise; Kaputbezi, Pötikare, Çarşaf, Peştamal, Sofralık, Peşkir ve Namazlık idi (Akça 2002:178, Aktüre 1973:70)

* Doç. Dr., Muğla Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, 48000, Muğla, e-posta: abayram@mu.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr, Muğla Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, 48000, Muğla, e-posta: mehmeta@mu.edu.tr

II. Dünya Savaşı yıllarına gelindiği zaman Muğla'da bu gelenek hala devam etmekteydi. Ancak savaşla birlikte Türkiye'de ve dolayısıyla Muğla'da ithalat ve ihracatın durması üzerine Muğlalı dokumacılar da iplik bulma ve ürettikleri mamulleri ihraç etme konusunda sıkıntıya düşmeye başladı. Bunun üzerine Muğlalı 40 dokumacı bir araya gelerek ucuz iplik temin etme ve ürettikleri mamulleri kolay ve değerinde satabilmek amacıyla Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifini kurdu. Bu kooperatif aracılığıyla Muğlalı kadın ve erkek dokumacılar hem kendi ihtiyaçlarını karşıladılar hem de satış yaparak ev ekonomilerine katkı sağladılar. (Akça 2002:178, Çolak 2002:72-75).

1942-1950 arasında Muğla'da faaliyet gösteren Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi 40 kadın ve erkek girişimcinin bir araya gelmesiyle kurulan bir işletmedir. Bu kooperatif Muğlalı girişimcilerin zor zamanlarda kadını ve erkeği ile bir araya gelerek çok güzel yatırımlar yapabileceğinin en güzel örneklerinden birisidir.

2. Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi'nin Kuruluşu ve Tüzüğü

II. Dünya Savaşı'nın getirdiği olumsuz şartlar Muğlalı dokumacıları da etkiledi. Bu durumun sonucu olarak Muğlalı dokumacılar tezgâhlarda kullanacakları iplikleri fabrikalardan temin edemez duruma geldiler. Bunun üzerine devlet iplik dağıtımını kendi üzerine aldı ve devletten iplik almak isteyen dokumacıların kendi aralarında örgütlenerek kooperatifler kurmasını istedi. İşte bu durum karşısında Muğlalılar kendi aralarında örgütlenerek ucuz hammadde temin etmek, imal ettikleri mamulleri iç ve dış piyasada uygun fiyata satmak, sanatta yenilikleri takip edip üyelere gerekli makine ve malzemeyi temin etmek ve ortakların mallarının kalite ve standardını belirlemek amacıyla 25 Mayıs 1942 tarihinde "Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi"ni kurdu.

2. 1. Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi'ni şu kişiler kurdu;

1. Şevket Gölcüklü
1. Hayri Demiralp
2. Osman Çüçen
3. Mehmet Çüçen
4. Mustafa Özbak
5. Şerif Ali Akay
6. Ahmet Ergin
7. Ayşe Gökalp
8. Ayna Ayvaz
9. Emine Kaptan
10. Fatma Süel
11. Sultan Tahta
12. Sadıka Kerem
13. Çiçek Mutaf

14. Selim Ergan
15. Hüseyin Özek
16. Hilmi Giresun
17. Hafize Yalvaç
18. Gülsüm Kale
19. Kadriye Okan
20. Sadıka Demirtaş
21. Habibe Saygın
22. Şevket Tokat
23. Habibe Şahin
24. Azize Filibeli
25. Musa Uygun
26. Abdullah Üstekin
27. Ayşe Demir
28. Fatma Demir
29. Şevki Onay
30. Cemile Sertel
31. Zehra Ata
32. Sadıka Koten
33. Hatice Çetin
34. Hafize Kaya
35. Fatma Beyin
36. Ayna Özyürek
37. Bakiye Ölçer
38. Sadıka Bölük
39. Naciye Zorba

2. 2. Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi'nin kuruluş amaçları;

- a. Ortaklarının mesleki ihtiyaçlarını oluşturan her türlü hammaddeyi temin etmek,
- b. Ortakları tarafından imal edilen malları iç ve dış piyasada uygun fiyata satmak,
- c. Ortaklarına imal ettikleri mal ve kooperatifin gücü nispetinde avans vermek,
- d. İhtiyaç ve imkân nispetinde piyasanın fiyat ve dağıtım politikasını takip etmek
- e. Ortakların mallarının kalite, standart, ambalaj ve sevki esaslarını denetlemek
- f. Kooperatifin esas amaçlarından birisi olan sanatta yenilikleri takip etmek, bunlardan ortakların faydalanmasını sağlamak ve gerekli makine ve malzemeyi temin etmek idi.

2. 3. Kooperatife ortak olma meselesi:

- a. Kanuni ve medeni ehliyete sahip olan,
- b. Kooperatifin amaçlarını kendine sanat edinen ve kooperatifin iş sahasında oturan,
- c. Kooperatifin iş sahasında hammadde ve mamul ticareti yapmayan,
- d. Kooperatifin kuruluş statüsünü benimseyen ve bu konuda noter tasdikli bir taahhüt mektubu getiren,
- e. Kooperatife girerken taahhüt ettiği iştirak hissesinin 1/4 peşin veren kişiler kooperatife üye olabilecekti.

2. 4. Kooperatif ortaklarının görevleri:

- Taahhüt ettikleri kurallara uymak,
- Sanatlarını icra için gerekli malzemesi kooperatiften almak
- Mallarını kooperatif aracılığıyla satmak
- Mali taahhütlerini zamanında yerine getirmek
- Kooperatif aleyhine faaliyette bulunmamak idi.

2. 5. Kooperatif ortaklığından çıkma ve çıkarılma meselesi:

- Kooperatifin konusunu oluşturan sanatla ilgilenmekten vazgeçen,
- Kooperatifin faaliyet alanı dışına taşınan,
- Aynı bölgede aynı amaçla kurulan bir başka kooperatife üye olan,
- Kooperatifçe dağıtılan emtia veya avansı ticari amaçla kullanan,
- Meşru sebep olamadan kooperatif genel kuruluna asaleten veya vekâleten katılmayan kişiler idare heyetinin 2/3 kararıyla üyelikten çıkarılacaktı.

2. 6. Kooperatifin sermaye, hisse ve mesuliyet durumu:

- Kooperatifin sermayesi ortakların taahhüt ettiği hisse tutarında olup bu en az 1600 L idi.
- Kooperatifin hisse senedi tutarı 5 L olup hiçbir ortak 100 L dan fazla hisse senedine sahip olmayacaktı. Kooperatife ortak dokumacı aileler 4 nüfusa kadar bir tezgâh sahibi olabilecek ve bu da 8 hisse sermayeye karşılık gelmekteydi. Aile nüfusu dörtten fazlaysa her fazla nüfus için 1/ 4 fazla iplik alacak ve bunun için de 2 hisse fazla taahhütte bulunacaktı.
- Ortak hisse senetlerini idare meclisinin onayı ile satabilecek veya bir başkasına hibe veya miras yoluyla devredebilecekti.
- Kooperatifte her bir hissenin bir sahibi olacaktı.
- Ortaklar hiçbir surette kooperatifin sermayesi olan emvâl ve emlâkını haciz altına aldırılmayacaktı.
- Kooperatifin iflası durumunda taahhüt edilen hisse bedellerinden ödenmeyen kısmın hemen ödenmesi istenebilecekti.
- Her ortağın kooperatife karşı mesuliyeti hisselerinin kıymeti nispetinde olacaktı.

2. 7. Kooperatifin organları:**a. Umumi Heyet:**

Bu heyet kooperatifin hâkim organı idi. Her ortak kooperatifin bütün işleri için burada oy kullanırdı. Her ortağın sermayesi ne olursa olsun burada bir oyu vardı. Bu organ; kooperatifin bilançosunu onaylama, faaliyet raporunu tutturma, idare meclisi ile mürâkîpların raporları hakkında karar verme, idare meclisinin vazifelerini belirleme, idare meclisi ve murakıpları işten el çektirme, maaşlarını belirleme, gayrimenkul alma veya kiralaması hakkında karar

verme, idare meclisince verilen çıkarma veya tetkik kararlarını inceleme v.b yetkilere sahipti. Umumi heyet her yılın mart ayının dördüncü haftasında toplanacaktı. Ancak bu heyet idare heyetinin veya murakıpların daveti üzerine olağanüstü de toplanabilecekti. Umumi heyet ortakların yarısının bir fazlası ile karar alabilecekti.

b. İdare Meclisi:

Tüzük gereğince kooperatifin işleri Umumi Heyet tarafından en fazla iki yıl için seçilen, en az 5 en fazla 7 üyeden oluşan İdare Meclisi tarafından yürütülecekti. İlk İdare Heyeti; Şevket Gölcüklü, Şevki Onay, Osman Çüçen, Mustafa Özpak ve Şerifali Akay'dan oluşmaktaydı. Süreleri dolan İdare Heyeti üyeleri tekrar seçilebilecekti. İdare Meclisi içlerinden seçtikleri başkan veya onun vekilinin daveti üzerine toplanacaktı. İdare Meclisi; kooperatifin işlerinin iyi görülmesinden, hesapların düzgün tutulmasından, memurların dürüst çalışmasından ve kurumun para ve mallarının emniyetinden Umumi Heyete karşı sorumluydu.

c. Müdür:

Kooperatifin işleri müdür tarafından idare olunacaktı. Müdür, İdare Meclisi'ni mahkemelerde ve üçüncü şahıslara karşı temsil edecekti. Çalışan memurların tayin ve terfi işlemleri müdürden sorumluydu.

d. Murakabe Heyeti:

Kooperatifin işlerini denetlemek üzere Umumi Heyet tarafından 1 yıl süreyle ve en az 2 kişiden oluşan bir Murakabe Heyeti seçilirdi. Kooperatifin ilk murakıp Heyeti; Tahir Surel, Av.Ahmet Toker, ve Hayri Demiralp idi.

2. 8. Kooperatifin Bilanço ve Netice Hesapları:

Kooperatif her yıl 31 Aralık'ta bütün hesaplarını tanzim edecek ve Umumi Heyet toplantısından 20 gün evvel bunları murakıpların tetkikine sunacaktı. Umumi Heyet toplantısından 10 gün evvel ortaklar kooperatif merkezine müracaat ederek bu hesapları inceleyebilecekti.

2. 9. Kooperatifin Tasfiyesi Meselesi:

İflastan başka bir sebeple dağılan kooperatifin dağılmasına müteakip tasfiyesi icra olunacaktı. Kooperatifin tasfiyesine karar veren Umumi Heyet aynı zamanda tasfiye memurlarını da seçer ve bunlara idareye mezun kılınmaları hususunda ayrıca karar verecekti.

Tasfiyesine karar kılınan kooperatifin durumu birer hafta arayla üç defa ilan ettirilecekti. Feshine karar verilen kooperatifin bütün hesapları kapandıktan sonra sermayesi ortakları arasında hisseleri oranında taksim edilecekti. Tasfiyesine karar verilen kooperatifin evrakları tasfiye sonunda tasfiye memurlarının müracaatı üzerine en yakın Ticaret Mahkemesi tarafından tayin edilecek olan yediemi-ne verilecekti.

2. 10. Kooperatifin İhtilafının Halli Meselesi:

Ortaklar ile kooperatif arasında bir ihtilaf ortaya çı-karsa ortaklar murakiplara müracaat ile hakkını arayabilecekti(Muğla da Halk 20 Haziran 1942).

3. Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi'nin Faaliyetleri

Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi 26'sı kadın ve 14'ü erkek olmak üzere 40 iştirakçisiyle 25 Mayıs 1942 tarihinde kurulduktan sonra hızla çalışmalarına başladı. Bu bağlamda kooperatif Türkiye'nin değişik yerlerindeki iplik fabrikalarından getirttiği iplikleri üyelerine dağıtarak bölgede dokumacılığın gelişmesi için çaba sarf etmeye başladı (B.C.A,030.18.01/98.45.3).

Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi'nin çalışmalarının büyük bir kısmını Muğla yerel basını-nı takip ederek öğrenebiliyoruz.

Bu bağlamda; 1943 yılında Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi yıllık Heyet-i Umumi toplantısını yaptı. Toplantıda İktisat Müdürü Necdet Dincin'in teklifi üzerine kooperatif Kızılay'a 500 Lira ve Tayyare Cemiyeti'ne de 400 Lira bağış yapmaya karar verdi ve bu bağış kısa bir süre sonra gerçekleştirildi (Muğla da Halk 10 Nisan 1943).

4 Eylül 1943 tarihli bir haberde ise; 1941 yılında Muğla'da zâti ve aile ihtiyaçları için 240 adet el tezgâhi tespit edildiği, 1942 yılında da bu tezgâhlardan halka dağıtıldığı ve 1943 yılında tezgah başına dokumacı-lara ikişer paket iplik dağıtımının kararlaştırıp bun-ların Ekim ayında dağıtımına başlanacağı belirtildikten sonra 1943 yılı itibariyle Muğla'da 630 adet, Ula'da 44 ve Milas'ta da 70 adet el tezgahının oldu-ğu belirtilmekteydi. Bu tezgâhların kooperatif haline getirilmiş olduğu ve her ortağına birer tezgâh hesabıyla kurulmuş olan bu kooperatiflerin Muğla'da ayda 70000-80000 L ve Ula'da da 4000-5000 L mamul yaptığı kaydedilmekteydi (Muğla da Halk 4 Eylül 1943).

4 Eylül 1943 tarihli bir haberde tarım ve hayvancılık bakımından fakir olan Muğla'da dokumacılık kursu açılacağı ve bu kurslarda başarılı olanlara ücretsiz tezgâh dağıtılacağı belirtilmekteydi. Bu ilandan hemen sonra kooperatif dokumacılık kursunu faaliyete geçirdi (Muğla da Halk 4 Eylül 1943).

16 Ekim 1943 tarihli bir başka ilanda Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi'nin ortaklarının imal etmekte oldukları dokumaların standartlara uygun olmadığı görüldüğünden bu tür mamullerle karşılaşıldığı taktirdi ortaklar hakkında "Milli Korunma Kanunu" gereğince işlem yapılacağı bildirildi (Tokgöz 2004:117) Çünkü bazı üyelerinin ideal standartta ve kalitede mamul üretmediği konusunda kooperatif yönetimine şikâyetler gelmeye başlamıştı. İşte bu nedenle kooperatifin önemli amaçlarından birisi

olan üyelerinin kaliteli ve belli standartlarda mamul üretmesini sağlamak için cezai yaptırımlar uygulanacağı bildirildi (Muğla da Halk 16 Ekim 1943).

23 Ekim 1943 tarihli bir ilanda Cumhuriyet Bayramı'nın birinci günü kooperatif ortaklarına teşvik amacıyla dokudukları mallar arasında müsabaka yapılarak, birinci, ikinci ve üçüncü sınıf dokumacı-ların belirlenerek kendilerine idare heyetince ödül verileceği ve bu nedenle yarışmaya katılmak isteyen ortakların yarışmaya sokacağı mallarını 25 Ekim 1943 tarihine kadar kooperatife teslim etmeleri, söylendi (Muğla da Halk 23 Ekim 1943). Bu yarışma 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'nda gerçekleştirilerek dereceye giren kişilere ve dokumalara ödülleri takdim edildi

1944 yılı mart ayında Türkiye'deki tüm dokumaların aynı fiyattan satılması için İktisat Vekâleti'nden Muğla Valiliği'ne ve oradan da Muğla Belediyesi'ne gelen yazı üzerine Belediye Encümen Azası, Ticaret Odası üyesi, Kooperatif üyesi ve Ticaret Müdürlüğü üyesinden oluşan bir komisyon kuruldu. Belediye Başkanı Vekili Cavit Aker'in Başkanlığı'nda toplanan bu komisyon Muğla'da dokunan malların fiyatını tespit etti. Fiyat tespiti yapılırken her malın yıkama, boyama, kaynatma, haşıl, tarama, eşme gazder, masura, işçilik ve iplik masrafları üzerinden uzun hesaplamalar yapıldıktan sonra belirlenen fiyatlar uygulanmak üzere Muğla Valiliği'ne bildirildi. Böylece dokumacıların mal satımındaki fiyat farkının ve karaborsacılığın önüne geçilmeye çalışıldı (Muğla da Halk 18 Mart 1944).

1944 yılı itibariyle bu kooperatife bağlı olarak çalışılan Muğla'da 630 adet dokuma tezgâh vardı (Akyol 5 Şubat 1944).

8 Şubat 1947 tarihli bir bilgide Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi'nde Kasım 1946 yılına ait iplik dağıtımının başladığı, her ortağa 2 paket iplik verilmesine rağmen ortakların bu ipliği az bulduğu, aradan geçen aylarda ipliklerinin acilen getirilerek imalata başlandığı, bugünkü sürümden kooperatif memnunsu da bütün taleplere cevap veremediği belirtiliyordu (Muğla da Halk 8 Şubat 1947).

17 Kasım 1948 tarihli bir haberde ise; Muğla merkezde bulunan Muğla Yeşilyayla Dokumacılar Kooperatifi'ne gerek kuruluşunda gerekse kuruluşundan bugüne kadar çeşitli sebeplerle üye olamayan hakiki dokumacıların bundan sonra üye olabilecekleri ve kooperatifte her dokumacıya şimdikiye kadar olduğu gibi aylık ikişer paket iplik yerine dokumacının dokuyabileceği kadar iplik verileceğini, bildirdi. Gazete serbest dokumacıların bu fırsatı değerlendirerek kooperatif çatısı altında toplanmaları gerektiğini de yazdı. Böylece kooperatif kapılarını tüm Muğlalı halka açmış oldu (Muğla da Halk 17 Kasım 1948).

4. Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi'nin Kongreleri

Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi'nin kongrelerini de yine dönemin basınını takip ederek öğrenebiliyoruz. Yaptığımız incelemeye göre kooperatif büyük yönetim zafiyeti içinde varlığını sürdürmek zorunda kalmıştı. İşte bu bağlamda;

28 Ağustos 1943 ve 4 Eylül 1943 tarihlerinde Muğla'da Halk Gazetesi'ne verilen ilanlarda, Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi'nin Heyet-i Umumisi'nin İdari Heyeti'nin seçimi, murakıp seçimi ve evrak-ı varide gündem maddelerini görüşmek üzere 10 Eylül 1943 toplanacağı bildiriliyordu (Muğla da Halk 28 Ağustos 1943).

25 Eylül 1943 tarihli bir ilanda ise 10 Eylül 1943 tarihinde yapılacak olan kooperatif olağanüstü toplantısının yeterli çoğunluk sağlanamadığı için 27 Eylül 1943 tarihine ertelendiği belirtildi (Muğla da Halk 25 Eylül 1943).

9 Ekim 1943 tarihinde yeni bir ilan daha verilerek 27 Eylül 1943 tarihinde yapılması gereken olağanüstü toplantının yine çoğunluk sağlanamadığı için 11 Ekim 1943 tarihine ertelendiği bildiriliyordu (Muğla da Halk 9 Ekim 1943).

Bu ilanlardan kooperatifin bir yönetim zafiyetinin olduğunu ve bu bağlamda olağan ve olağanüstü toplantılarını bile zamanında gerçekleştiremediğini görmekteyiz. 1943 yılında çoğunluk sağlanamadığı için toplantısını yapamayan kooperatifin 31 Mart 1944 tarihinde yıllık olağan toplantısı yapıldı. Bu toplantıda ilk iş olarak 1942 yılı bilançosu görüşüldü. Daha sonra da üyeler söz alarak üyelerin memurlardan iyi muamele görmediğini, acemilikten dolayı her ortağın kooperatife iplik borcunun olduğunu ve bunu gidermek için herkese ikişer top iplik verilmesi gerektiğini, kooperatifin bir eksperinin olmasını ve onun dokuma türlerinin geliştirilmesi konusunda üyelere yardımcı olmasını, bugün bütün Ege Bölgesi'nde sadece Aydın-Bozdoğan malının tanındığını ve bu nedenle Muğla malının da tanınması için diğer illere mal gönderilmesi gerektiğini ve Muğla dokumacılığının fabrikalaştırılarak insan gücünün azaltılmasını yoksa Muğla dokumacılığının diğer illerdeki dokumacılık ile yarışamayarak 2-3 yıl sonra bitebileceğini, belirtti. Toplantı sonucu yıllık kar olan 16.000 L ile kooperatife ait bir binanın yapılması istendi ise de bu istek kabul edilmedi (Akyol 1 Nisan 1944).

1944 yılına ait kooperatifin yıllık toplantısı hakkında bilgi sahibi değiliz.

1 Mart 1945 tarihinde verilen bir ilanda kooperatifin yıllık toplantısının 3 Mart 1945 tarihinde yapılacağı bildirildi. Ancak 10 Mart 1945 tarihli verilen yeni bir ilanda 3 Mart 1945 tarihinde toplanacak olan kooperatif umumi heyetinin yeterli çoğunluk sağlan-

madığı için 24 Mart 1945 tarihine ertelendiği bildirildi. Ancak bu toplantı da çok sonraki bir zamanda yapılabildi. (Muğla da Halk 10 Mart 1945)

1945'den 1948 yılına kadar olan kooperatifin yıllık toplantıları hakkında bilgi edinemedik.

7 Şubat 1948 tarihinde Muğla Halkevi Salonu'nda Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi yıllık toplantısı, üyelerini Muğla Valisi'nin ve ilgili daire amirlerinin katılımıyla gerçekleştirildi. Kongre yıllık çalışma raporları, denetleme raporları ve 1948 yılı bütçesini kabul ettikten sonra ortaklardan Mehmet Atilla söz alarak; kooperatif memurlarının aylıklarının % 10- 20 tenzilat yapılmasını, bu mümkün olmazsa eleman sayısının azaltılması yoluna gidilmesini teklif etti. Bundan sonra idare kurulu seçimleri yapıldı. İdare kurulu daimi azalıklarına; Mehmet Atilla, Nazmi Ballı, Mehmet Nalbant, Abdurrahim Balcı ve Ali Şimşek, yedek azalıklara; Nadiye Konca, Sadıka Kerem, Nuri Şalk, Orhan Şengül, Muharrem Tulumcu, denetçi olarak; ortaklardan Emin Ulusoy, dışarıdan Nüfus Müdürü Şerafettin Onursal, yedek denetçi olarak da Varidat Müdürü Emin Kavuncu seçildi (Muğla da Halk 11 Şubat 1948).

16 Şubat 1949 tarihli Muğla da Halk Gazetesi'nin bir ilanında; Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi'nin 5 Mart 1949 tarihinde; Yönetim ve denetim kurulu raporlarının okunması, bilançonun okunması ve tasdiki, daha önce kararlaştırılan boyahane ve silindir teşkilatının hemen tamamlanması için alınacak tedbirler, yönetim kurulunun ibrası, 1949 yılı bütçesinin tespiti, yönetim ve denetim kurulu üyelerinin seçimi ve dilek ve temenniler gündem maddeleri ile toplanacağı duyuruldu (Muğla da Halk 16 Şubat 1949).

Yukarıdaki ilan gereğince 5 Mart 1949 tarihinde Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi yıllık olağan toplantısını Ticaret Bakanı temsilcisi, İl Maiyyet Memuru Erdoğan Tüzel'in katılımıyla Muğla Halkevi Salonu'nda gerçekleştirdi. Toplantı başkanlığına Emin Ulusoy seçildi. Toplantıda yönetim ve denetim kurulu raporları okunduktan sonra rapor üzerine söz alan ortaklardan Mehmet Akar; kooperatifin 1948 yılı çalışmalarını övdü, kooperatifin geçirdiği buhranlı günlerde idarecilerin gösterdiği başarılı çalışmalarını tebrik etti ve 1949 yılı bütçesinin memur kadrosunda azaltmaya gidilerek memur ücretlerinin zamlanmasını istedi.

Bunun üzerine kooperatif başkanı Hüseyin Türtat söz alarak; kooperatif hakkında birçok dedikodunun çıkarıldığını, bunlardan kooperatifin zarar gördüğünü, her yıl olduğu gibi bu yıl da kooperatif idarecilerinin genel kurul huzurunda hesap verdiğini söyleyerek 1949 yılı bütçesinde her türlü tasarruf ilkesine bağlı kalındığını belirtti.

Daha sonra yönetim ve denetim kurulu raporlarında izah edildiği ve bütçe cetvelinde gösterildiği gibi kooperatif kadrosunda azaltmaya gidilerek 13 olan kadro sayısı 9'a indirildi. Bunların maaşlarına da % 30 zam yapıldı.

Bu arada söz alan ortaklardan Mehmet Ballı kooperatif yönetim kuruluna kadınların da seçilmesi teklif etti.

Bu konuşmadan sonra boya ve apre santralinin yapılması oybirliği ile kabul edildi. Daha sonra kooperatif bilançosu tasdik ve yönetim kurulu ibra edilerek 1949 yılı bütçesi yönetim kurulunun teklif ettiği gibi çalışan eleman sayısı azaltılarak ve maaşlarına da zam yapılarak kabul edildi.

Bunun ardından seçimler yapılarak; yönetim kurulu asil üyeliklerine Muharrem Tulumcu, Hayri Demiralp, Ali Şimşek, Naciye Konca, Gülsiye Gürel, yedek üyeliklere; Salih Oktay, Abdurrahim Danişment, Mehmet Nalbant, Nazmi Ballı, Orhan Şengül, Denetleme Kuruluna; ortaklardan Emin Ulusoy, onun kabul etmemesi üzerine Baki Albay, yedek üyeliğe; Enver Özsoy, dışarıdan asil denetçi üyeliğe; M.tevfik Kura ve yedek üyeliğe de Şerafettin Onursal seçildiler (Muğla da Halk 9 Mart 1949).

II. Dünya Savaşı'nın sona erip Türkiye'nin ithalat ve ihracat kalemlerinin tekrar açılması üzerine Muğla'ya da iç piyasaya ipekli ve pamuklu dokuma ve kumaşlar gelmeye başladı. Bu durum yukarıda belirtildiği gibi yönetim zafiyeti yaşayan kooperatifin geleceği ile ilgili tartışmaları beraberinde getirdi. Bu bağlamda 6 Temmuz 1949 tarihli bir ilanda; Muğla Güzelyayla dokumacılar Kooperatifi'nin 1 Ağustos 1949 tarihinde kooperatifin geleceği hakkında ortak bir karar verme ve genel dilekler başlıkları altında olağanüstü toplantı yapacağı duyuruldu (Muğla da Halk 6 Temmuz 1949).

Fakat bu toplantı da yine zamanında yapılamadı. 1950 yılına gelindiğinde kooperatifin tasfiyesi gündeme geldi. Bunun üzerine Maden İrtibat Memuru Hamza Sadi Özbek Muğla Güzelyayla Dokumacılar Kooperatifi'nin Müdür Vekilliği'ne atandı. Ancak 15 Aralık 1950 tarihinde Muğla Valisi Dilaver Argun Başkanlığı'nda yapılan kooperatifin yıllık olağan toplantısında yapılan oylama sonucu kooperatifin tasfiye kararı ret edildi. Ardından kooperatifin yeni idare heyeti seçildi (Akça 2002:200).

5. Sonuç

20.YY başında Muğla'da el tezgâhına dayanan önemli bir dokumacılık sektörü vardı. Fakat II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'de meydana getirdiği olumsuz havadan Muğla'daki bu dokumacılık sektörü de nasibini aldı. Bunun sonucu devletin dokumacılığı teşviki konusundaki açıklamalarından da güç alan Muğlalılar 25 Mayıs 1942 tarihinde Muğla Güzelyayla Do-

kumacılar Kooperatifi'ni kurdu. Bu kooperatifin yapısı, işlevi ve kuruluş şekli açısından şu sonuçları çıkarabiliriz;

- Bu kooperatifin göze çarpan en önemli özelliği kurucularının 2/3'nün Muğlalı kadın müteşebbislerden meydana gelmesidir. Bu da Muğlalı kadınların teşvik edilmesi durumunda ne kadar girişimci bir ruha sahip olduklarını göstermektedir
- Bu kooperatifin amacı; Muğlalı üye dokumacılarına devletten kolay ve ucuz iplik temin etmek ve üretilen mamulleri de kolayca satmasını sağlamaktı.
- Bu kooperatifteki kadın girişimci sayısının çok olması Muğlalı kadınların ev ekonomisine ve Muğla ekonomisine ne kadar katkı yaptıklarını ortaya koymaktadır.
- Bu kooperatif Muğla Bölgesi'nin geçmişte önemli ipekli ve pamuklu dokuma türlerine sahip olduğunu göstermektedir.
- Son olarak bu kooperatif Muğlalıların uygun ortamlar yaratıldığında kadın-erkek birlikteliğiyle kolayca güç birliği yapabildiklerini göstermektedir.

Kaynaklar

Arşiv

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi:

B.C.A,030.18.01/98.45.3

Gazeteler:

Akyol Gazetesi

Muğla'da Halk Gazetesi

Kitaplar ve Makaleler:

Akça, Bayram (2002), *Sosyal Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla 1923 - 1960* Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Akgünlü, Levent (2008), *Temettuat Kayıtlarına Göre XIX. Yüzyıl Ortasında Muğla'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Editör: Ahmet Yiğit, Muğla.

Aktüre, Sevgi (1973), "19.YY Muğla" *Tarih İçinde Muğla*, Derleyen: İlhan Tekeli, Ankara: ODTÜ Yayınları, s.70.

Çolak, Melek (2002), "Cumhuriyet Döneminde Muğla'da İpekböcekçiliği ve İpekli Dokumacılığı" *Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 8, s. 69-85

Tokgöz, Erdinç (2004), *Türkiye'nin İktisadi Gelişme Tarihi, (1914-2004)*, Ankara: İmaj Yayınları